

معیارهای اصلح در آیات، روایات

عهده دار شدن هر مسئولیتی نیازمند برخورداری افراد از ویژگی‌ها و شرایطی است که این ویژگی‌ها و شرایط بسته به اهمیت مسئولیت‌ها، اهمیت و حساسیت بیشتری خواهد داشت و بی تردید در مسئولیتی همچون نمایندگی مجلس شورای اسلامی، کسانی که عهده دار این مسئولیت می‌شوند باید از صلاحیت و شایستگی لازم برخوردار باشند. در این نوشتار نگاهی گذرا به معیارهای اصلح از منظر آیات و روایات خواهیم داشت.

معیارهای افراد اصلح از منظر قرآن مجید

۱. علم و آگاهی و تعهد و امانتداری

« قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ » «یوسف گفت مرا سرپرست خزائن سرزمین مصر قرار ده که نگهدارنده و آگاهم» (سوره یوسف، آیه ۵۵)

در این آیه شریفه علم و آگاهی و حفظ و امانتداری به عنوان دو شرط اساسی پذیرش مسئولیت بر شمرده شده است. روشن است که علم و آگاهی و حفظ و امانتداری در هر کاری متناسب با آن می‌باشد و با توجه به جایگاه مهم مجلس و نمایندگی مجلس افرادی که انتخاب می‌شوند باید به تناسب این جایگاه دارای علم و تعهد لازم باشند.

۲. قدرت و توانمندی

« إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ » «خداوند او (طالوت) را بر شما برگزیده و او را در علم و قدرت وسعت بخشیده است» (سوره بقره، آیه ۲۴۷)

در این آیه شریفه علم و توانایی ملاک گزینش طالوت از سوی خداوند معرفی شده است. این دو ملاک با تناسب هر کاری برای افرادی که عهده دار آن می‌شوند، ضروری است زیرا بدون برخورداری از توانایی علمی و جسمی لازم، امکان انجام مناسب آن کار وجود نخواهد داشت.

۳. توجه به ارزش‌ها و نیازهای جامعه

« الَّذِينَ إِنْ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَحَقُّوا الصَّلَاةَ وَآتَوْا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ » «آن کسانی که هرگاه در زمین به آنها قدرت بخشیدیم، نماز را بر پا می‌کنند و زکات می‌دهند و امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند.» (سوره حج، آیه ۴۱) نماینده مجلس با بهره‌مندی از فرصت نمایندگی باید در مسیر بندگی خداوند (اقامه نماز)، برپایی ارزش‌ها در همه ابعاد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی (امر به معروف) و مقابله با ضد ارزش‌ها در همه ابعاد (نهی از منکر) و توجه به نیازهای جامعه (ایتاء زکات) گام بردارد.

معیارهای افراد اصلح از منظر روایات

۱. تقوا و پارسایی

قال الصادق علیه السلام: اسْتَشِيرِ الْعَاقِلَ مِنَ الرِّجَالِ الْوَرَعَ فَإِنَّهُ لَا يَأْمُرُ إِلَّا بِخَيْرٍ وَإِيَّاكَ وَالْخِلَافَ فَإِنَّ خِلَافَ الْوَرَعِ الْعَاقِلِ مُفْسِدَةٌ فِي الدِّينِ وَالْدُّنْيَا «مرد خردمند پارسا را به رایزنی طلب که جز به نیکی سفارش نکند و مبادا با غیر او مشورت کنی؛ چرا که ناپارسای بی خرد، [باعث] فساد دین و دنیا است.» (وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۳۲)

۲. خردمندی

پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله می فرمایند: «اسْتَرْشِدُوا الْعَاقِلَ وَلَا تَعْصُوا فَتَنَدُمُوا» «با انسان خردمند رایزنی کنید و از رأی او سرمپیچید که پشیمان خواهید شد» (بحار الانوار، ج ۷۲، ص ۱۰۵)

«مَنْ شَاوَرَ ذَوِي الْأَلْبَابِ ذُلَّ عَلَى الرَّشَادِ» «آن که با خردمندان به شور پردازد، به راه رشد و موفقیت راهنمایی خواهد شد.» (همان)

۳. تخصص و دانایی

قیل لرسول الله (ص): ما الحزم؟ قال (ص): مُشَاوَرَةُ ذَوِي الرَّأْيِ وَإِتِّبَاعُهُمْ «از پیامبر اکرم (ص) پرسیده شد: دوراندیشی چیست؟ فرمود: رایزنی با صاحب نظران و پیروی از آنان.»

۴. خیرخواهی

پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله می فرمایند: «مُشَاوَرَةُ الْعَاقِلِ النَّاصِحِ يُمْنٌ وَبَرَكَهٌ وَرُشْدٌ وَتَوْفِيقٌ مِنَ اللَّهِ...» «رایزنی با خردمند خیرخواه رشد و میمنت و توفیقی از سوی خدا است...» (همان، ج ۷۲، ص ۱۰۵)

۵. خوف الهی

امام صادق (ع) می فرمایند: «شاور فی حدیثک الذین یخافون الله» «در امور با کسی رایزنی کن که خدا ترس باشد» (همان، ص ۹۸)

۶. آزادگی، دین داری، دلسوزی، صمیمیت و برادری و رازداری

امام صادق (ع) می فرمایند: «إِنَّ الْمَشُورَةَ لَا تَكُونُ إِلَّا بِحُدُودِهَا الْأَرْبَعَةِ... فَأَوَّلُهَا أَنْ يَكُونَ الَّذِي تُشَاوَرُهُ عَاقِلًا. وَالثَّانِيَةُ أَنْ يَكُونَ حُرًّا مُتَدَيِّنًا. وَالثَّلَاثَةُ أَنْ يَكُونَ صَدِيقًا مُوَخِيًا. وَالرَّابِعَةُ أَنْ تُطَّلِعَ عَلَيْهِ عَلَى سِرِّكَ فَيَكُونَ عَلِيمًا بِهِ كَعَلِيمِكَ ثُمَّ يُسِرَّ ذَلِكَ وَيَكْتُمُهُ» «مشورت ثمربخش نیست؛ جز آنکه ارکان چهارگانه آن تحقق پذیرد: ۱. طرف مشورت خردمند باشد؛ ۲. آزاد مرد دیندار باشد؛ ۳. صمیمی و برادرسان بوده باشد؛ ۴. او را از راز خود در مسأله مورد رایزنی چنان آگاه سازی که خود آگاه هستی و او این راز را مخفی دارد و کتمان نماید» (مکارم الاخلاق، ج ۲، ص ۸۰)

۷. توجه به مردم و برخورد محبت آمیز با آنان

حضرت علی علیه السلام می فرمایند: «وَإِنَّ عَمَلَكَ لَيْسَ لَكَ بِطُعْمَةٍ وَلَكِنَّهُ فِي عُنُقِكَ أَمَانَةٌ» «و همانا مسئولیتی که بر عهده توست وسیله آب و نان نبوده و بلکه امانتی در گردن تو است» (نهج البلاغه، نامه ۵) را همواره در نظر دارد و در برابر دیدگان خویش قرار می دهد، نسبت به امور و مشکلات مردم بی

تفاوت نبوده و نسبت به آنان محبت خواهد داشت که البته همین مسأله موجب محبوبیت او خواهد شد و این همان فرمانی است که حضرت علی علیه السلام به مالک اشتر فرمودند: «وَأَشْعِرْ قَلْبَكَ الرَّحْمَةَ لِلرَّعِيَّةِ، وَالْمَحَبَّةَ لَهُمْ، وَاللُّطْفَ بِهِمْ، وَلَا تَكُونَنَّ عَلَيْهِمْ سَبْعًا ضَارِبًا تَغْتَنِمُ أَكْلَهُمْ» «مهربانی با مردم را پوشش دل خویش قرارده و با همه مهربان باش. مبادا هرگز چونان حیوان شکاری باشی که خوردن آنان را غنیمت دانی» (نهج البلاغه، نامه ۵۳)

۸. حدیث انتخاباتی (۱)

۸. امام باقر علیه السلام: «مَنْ أُنْتَمَنَ غَيْرَ مُؤْتَمَنٍ فَلَا حُجَّةَ لَهُ عَلَى اللَّهِ» کسی که غیر امین را امین و معتمد شمارد، حجّتی بر خدا ندارد. (الکافی، ج ۵، ص ۲۹۹)

۹. حدیث انتخاباتی (۲)

امام علی علیه السلام: «إِنَّمَا الْبَصِيرُ مَنْ سَمِعَ فَتَفَكَّرَ، وَنَظَرَ فَأَبْصَرَ، وَانْتَفَعَ بِالْغَيْرِ، ثُمَّ سَلَكَ جَدًا وَاضِحًا يَتَجَنَّبُ فِيهِ الصَّرْعَةَ فِي الْمَهَاوِي» با بصیرت کسی است که بشنود و بیندیشد، نگاه کند و ببیند، از عبرت‌ها بهره گیرد، آن گاه راه روشنی را ببیند که در آن از افتادن در پرتگاه‌ها به دور ماند. (نهج البلاغه، خطبه ۱۵۳)

۱۰. حدیث انتخاباتی (۳)

امام علی علیه السلام: «إِنَّ الْعُهُودَ قَلَانِدُ فِي الْأَعْنَاقِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلَهُ اللَّهُ، وَ مَنْ نَقَضَهَا خَذَلَهُ اللَّهُ، وَ مَنْ اسْتَحَفَّ بِهَا خَاصَمَتَهُ إِلَى الَّذِي أَكْذَبَهَا وَ أَخَذَ خَلْقَهُ بِحِفْظِهَا.» همانا پیمان‌ها، قلابه‌هایی است که تا روز قیامت برگردن است، هر که آنها را رعایت کند خداوند به او احسان نماید و هر که آنها را بشکند خداوند او فرو بگذارد و هر که پیمان‌ها را سبک شمارد پیمان‌ها از او نزد آن کس که بر پیمان‌ها تأکید کرده و از خلق خود خواسته است تا آنها را پاس دارند، شکایت برد. (بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۲۳۳)

۱۱. حدیث انتخاباتی (۴)

امام صادق علیه السلام: «لَيْسَ يُحِبُّ لِلْمُلُوكِ أَنْ يُفْرَطُوا فِي ثَلَاثٍ: فِي حِفْظِ الثُّغُورِ، وَ تَفْقُدِ الْمَظَالِمِ، وَ اخْتِيَارِ الصَّالِحِينَ لِأَعْمَالِهِمْ» برای حکمرانان پسندیده نیست که در سه کار کوتاهی ورزند: حفظ مرزها، رسیدگی به مظالم و حقوق پایمال شده مردم و انتخاب افراد شایسته برای کارهای خود. (بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۲۲۹)

۱۲. حدیث انتخاباتی (۵)

رسول الله صلی الله علیه: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَيَسْأَلُ الْعَبْدَ فِي جَاهِهِ كَمَا يَسْأَلُ فِي مَالِهِ، فَيَقُولُ: يَا عَبْدِي، رَزَقْتُكَ جَاهًا فَهَلْ أَعْنَتَ بِهِ مَظْلُومًا، أَوْ أَعْنَتَ بِهِ مَلْهُوفًا؟» همان گونه که خداوند درباره دارایی بنده از او سؤال می‌کند، درباره مقام و موقعیت او نیز می‌پرسد و می‌فرماید: بنده من! من، مقام و موقعیت، روزی تو کردم.

آیا به وسیله آن ستم‌دیده‌ای را یاری رساندی؟ یا به فریاد غم‌زده‌ای رسیدی؟ (مستدرک
الوسائل، ج ۱۲، ص ۴۲۹)

منبع: مرکز مطالعات و پاسخ‌گویی به شبهات حوزه علمیه قم